

A projektet adaptálhatónak tartjuk a gyakorló iskolákban. Egy ekkora létszámú csoport koordinálása nem könnyű feladat. A mi közös munkánkat nagyban megkönnyítette az online kapcsolattartás, az Iskolai könyvtár HP szakosztály. Tudatosan törekedtünk arra, hogy elkerüljük a nagy csoportok legfőbb buktatóját – sikerült mindenkit bevonnunk a munkába. Megközelítőleg azonos fajsúlyú és mennyiségű feladatot vállaltak a hallgatók, s ezeket becsülettel teljesítették.

További célok, tervek

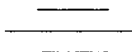
A 2007-ben megkezdett munkát folytatva keressük azokat az együttműködő partnereket, akik részt vállalnak olyan projektekből, amelyek középpontjában az iskolai könyvtár áll. Ennek szellemében a 2009/2010-es tanévben már megvalósult a Népese Napja c. iskolai könyvtári projekt az iskola humán, művészeti és természeti munkaközösségének együttműködésével.

Emellett továbbra is részt veszünk az iskolai projektekből. Ettől a tanévtől iskolánk ökoiskola lett, a könyvtár az ökoiskola őszi projektnapján, illetve a tavaszi projekthéten is vállal feladatokat.

Természetesen folytatjuk a könyvtárhasználati órák kisebb időtartamú, szűkebb, ezáltal specialisabb tartalmú projekteit a könyvtárpedagógia-tanár mesterszakos hallgatók bevonásával.

Összegzés

Projektünk az iskolai könyvtár küldetésének szellemében erősítette tanulóink olvasói kedvét, könyvtári kötődését, fejlesztette képzelőerejüket, képi, szóbeli kifejezőképességüket, az élethosszig tartó tanuláshoz szükséges kompetenciáikat. Jó alkalom volt a képző intézmény, azaz esetünkben a SZTE JGYPK Felnőttoktatási Intézet és a gyakorlóiskola együttműködésére, amely eredményeképpen az informatikus könyvtáros hallgatók figyelmét az iskolai könyvtárra irányítottuk, s bízunk benne, hogy a projekt során elsajátított tudásukat a későbbiekben gyakorlatként kamatoztatják. Összességében eredményes, sikeres projektet zártunk 2008. november 6-án, amely maradandó élmény volt minden résztvevő számára.

TUZA TIBOR
romaintegrációs programvezető
HB MPI,
Debrecen

Cigány gyermek az iskolában

1. rész^{*}

A legutóbbi évtized romológiai képzései keretében esetmegbeszéléseket is végeztünk, amihez esetleírásokat adtak az észak-magyarországi, észak-alföldi és dél-alföldi régiók tanfolyami hallgatói. Ezekből az esetleírásokból válogattunk egy csokrot. Többnyire a sikeres problémamegoldások rövid történeteit, hogy ezzel is elősegíthessük a tapasztalatcserét, hálózati

^{*} A második rész a következő számban (3. sz.) olvasható. (A szerkesztő)

tanulást. Az adatközlők nevét, iskoláját, települését nem hozzuk nyilvánosságra, hogy megkíméljük őket az esetleges félreértések vagy félremagyarázások miatti kellemetlenségektől, amire a mai etnikai feszültségekkel terhes világunkban megvan az esély. Ugyanakkor véleményünk szerint nélkülözhetetlen a kisebbségi lét terheivel is küzdő és legnagyobb részét hátrányos, sőt halmozottan hátrányos helyzetű cigány gyermekek sikeres nevelés-oktatásának napirenden tartása. A HEFOP programokat követő TAMOP programok is prioritásként kezelik ezt a kérdést. Az eseteirásokat ajánljuk önálló esetelemzésre és a szakmai műhelymunkákban folytatott esetmegbeszélésekre.

Az elveszett tornacipő

Már negyedikes korában megismertem Dávidot, aki jól öltözött, kerek arcú, „csupaszem” szép gyerek volt. Minden iránt érdeklődött, jól tanult. Ötödikes korától kezdve sokat beszélgettem vele, én tanítottam a történelmet az osztályban, s neki mindig volt kérdése, hozzáfűznievalója tanórán kívül is. Egy idő után azonban feltűnően megváltozott, szótlan lett, velem sem volt hajlandó beszélgetni, hanyagolta a tanulást, romlott a tanulmányi eredménye.

Az egyik napon történelemóra után és testnevelésóra előtt Pisti közölte velem, hogy elveszett a tornacipője, és azt is hozzátette, hogy ő úgy látta, „Dávid lopta el”. Nem akartam elhinni. Kerestem Dávidot, de már nem volt sehol. Másnap sem jött iskolába. Meglátogattam a családot. Most épült a házuk, már csak a külső vakolat hiányzott. A kidőlt-bedőlt, láncsal összefogott kerítés még a régi, az udvar is rendezetlen. Az édesanya nyitott ajtót, az apa nem volt odahaza. Megtudtam, hogy a gyerek beteg. Bementem hozzá, arccal a párnába temetkezve feküdt az ágyon. Megsimogattam a fejét, amire kisírt, vörös szemekkel meredt rám. Kérdeztem, mi a baj, de nem válaszolt. Az ágya mellett volt Pisti elveszett tornacipője. Amikor odanéztem, Dávid nagyon zavarba jött, magyarázni kezdett, hol azt mondta, kölcsönvette, hol azt mondta, kölcsönkapta, maga se nagyon értette, mit beszél, végül közölte, hogy a következő napon visszaküldi az öccsével. Hagytam pihenni.

A konyhában ültünk le az anyukával, aki sorolta a családi problémákat. A házépítésre mindenük ráment, miközben az apa munkanélkülivé vált és elkeseredésében rákapott az italtra, most is a kocsmában van. Tele vannak adóssággal, és az ennyivalót is nehezen tudják előteremteni, másra pedig végképp nincsen pénzük. Dávid kinőtte régi és már szét is foszlott tornacipőjét, újat venni nem tudtak neki. Előző nap azzal jött haza az iskolából, hogy kölcsönkapott egy tornacipőt, de nem ment be a tornaórára, mert nagyon rosszul érzi magát. Azóta csak fekszik és sír, nem is evett semmit. A család helyzete kilátástalan.

Az én torkomat is fojtogatta a sírás, de erőt vettem magamon. Kértem az édesanyját, hogy jöjjön el velem a polgármesteri hivatalba, és együtt kérünk anyagi segítséget. Nagy nehezen rászánta magát, velem tartott, és sikerült is segítyt kapniuk. Dávidnak lett új tornacipője, az elveszett cipő pedig visszakerült a gazdájához. Elmagyaráztam a gyerekeknek, hogy tévedésből tette a táskájába Dávid, aki csak egy hét múltán kezdett ismét iskolába járni. A szülők között azonban véglegesen megromlott a kapcsolat, fél év múltán el is váltak. Az adósságokból úgy tudtak kimászni, hogy eladták a házat. Dávid édesanyjával és húgával egyik nagynénjéhez költözött. Sikeresen befejezte az általános iskolát, majd szakmunkásképzőben tanult tovább.

Aki magántanuló akart lenni

A tizenkét éves ötödikes kisfiú két idősebb testvérével és szüleivel összkomfortos családi házban lakik tiszta, rendes körülmények között. Az anya rokkantnyugdíjas, betegsége miatt állandó orvosi ellátásra, gyógykezelésre szorul. Ennek ellenére nagyon gondosan ellátja a háztartási teendőket. Az apa csak nagyon távol tudott munkát találni, emiatt kéthetente jár haza, kevés időt tud családjával együtt lenni. A gyermek, akiről szó van, túlérzékeny, lobbané-

kony, hirtelen természetű, ezért gyakran vannak konfliktusai iskolatársaival és tanáraival. A szeméből mindig azt olvasom ki, hogy „Figyeljetez rám!”. Ha megkapja a kívánt figyelmet és szeretetet, nagyon hálás és együttműködő.

A kisfiú évismétlőként került osztályomba, de már a tanév elején, néhány nap múltán kerülni kezdte az iskolát. Felszólításomra az anya nem reagált. Családlátogatásra mentem. Az édesanya akkor azt mondta, hogy szeretné, ha gyermeke magántanuló lenne. Azzal érvelt, hogy nem érzi jól magát az új osztályban, ahol nincs egyetlen barátja sem, az új tankönyveit sem kapta még meg, s ha azok meglesznek, akkor otthon is tud tanulni, aztán majd levizsgálják. Amire én azzal érveltem, hogy segítünk neki beilleszkedni, elfogadtatni magát osztálytársaival. Mutassa meg a jó tulajdonságait, akkor hamar befogadják. Ha nem jár iskolába, akkor a sok szabadidő csavargásra fogja csábítani. És így tovább. Kérdezgettem a gyermeket is, hogy mi a problémája, miért akar magántanuló lenni. Elmondta, hogy új osztálytársai „bukott számár”-nak csúfolták, továbbá ugyancsak osztályismétlő legjobb barátja is magántanuló lett, hát ő is az akar lenni.

Másnap hosszan elbeszélgettem ötödikes tanítványaimmal arról, hogy minden ember, minden gyermek más-más tulajdonságokkal rendelkezik. Mindenkinek vannak jó tulajdonságai, először ezeket fedezzük fel egymásban. A rossz tulajdonságok megváltoztatásához pedig segítséget kell adnunk embertársainknak. Kértem, hogy ezt a gyermeket is fogadjuk el hibáival együtt, hiszen mindenkinek van hibája. Hangsúlyoztam: én bízom benne, hogy be fog illeszkedni, amihez nekem is, az osztálytársaknak is segítséget kell nyújtani. Addig beszélgettem velük, amíg el nem értem, hogy az osztálytársak vállalják az együttműködést.

A következő naptól kezdve a kisfiú megint járt iskolába. Senki se csúfolta többé se „bukott számár”-nak, se másnak. A fiúkkal sikerült elég hamar összeharátkozni, ami ugyan nem volt mentes kisebb konfliktusoktól, de azokat már önállóan is megoldották. Bekapcsolódott az osztály közös programjaiba is, így például szerepet vállalt a Téalapó-műsorban. Lassan, fokozatosan kezdi bepótolni hiányosságait is a tanulásban. Bízom benne, hogy nem kell többé osztályt ismételnie.

Aki hiába nyerte meg a fogadást

Kicsi iskolánkban nyolc cigány gyermek tanul. Nem jellemzőek problémák, konfliktusok sem közöttük, sem a cigány és nem cigány gyermekek között. Az volt eddig a legkirívóbb eset, amiről most beszámolok.

László hatodik osztályos. Családja átlagosnak mondható körülmények között él, szegényen, de nem nyomorban. Szülei dolgos emberek. Már a nagyszülők is jól beilleszkedtek a faluközösségbe, sok gyermeket felneveltek, akik szintén itt alapítottak családot. László édesanyja soha nem jár szülői értekezletre, de ha meglát az utcán, az üzletben vagy bárhol, azonnal megállít és érdeklődik iskolás gyermekei felől. Azzal nemigen törődik, hogy milyen a tanulmányi eredményük, de nagyon érdeklí a viselkedésük, iskolai magatartásuk. A gyerekek szerez édesanyjuk szigorú hozzájuk, de szereti őket, és ők is nagyon szeretik az édesanyjukat, akinek az a legfőbb gondja, hogy ne kerüljenek összetűzésbe másokkal.

László könnyedén alakított ki jó kapcsolatot osztálytársaival és más iskolatársaival, ha azonban valaki megbántja, azt kerüli vagy „nem tűri meg maga mellett”. Önértékelése magas szintű, és az a legfőbb gondja, hogy úgy érzi, vannak olyanok az iskolában, akik félnek tőle. Ami nem is csoda, mert óráközi szünetekben és iskolán kívül, ha valaki rosszat mond neki, valamivel megbántja, akkor az ő szavaival élve „felhúzza magát”, szinte önkívületi állapotba kerül, kiabál, üt-vág... Gyakran nyugtalan, figyelme nem tartós, ami a tanulmányi eredményén is meglátszik. Évet ugyan még nem ismételt, de már voltak javító vizsgái. Kevés az önbizalma, gyakran mondogatja: „Én ezt nem tudom!”, „Nem érdekel!”, „Úgysem sikerül!”. Lobbanékony magatartása miatt egyes pedagógusokkal is vannak konfliktusai. Osztályfőnöke már többször

rákényszerült arra, hogy azonnali tájékoztató levelet küldjön édesanyjának, aki analfabéta. Ezért az osztályfőnök hol piros tollal, hol feketével, hol más színnel írja a levelet, hogy az édesanya ebből is lássa, milyen ügyről van szó. A leveleket aztán László olvassa fel az édesanyjának.

László nagy barátságban volt egy ötödikes fiúval, akivel azonban konfliktusa támadt. Nem is akármilyen. Iskolán kívül nap mint nap hajba kapott vele, többször is elagyabugyálta, személyes holmijait megrongálta. Az ötödikes fiú soha nem tett panaszt sem otthon, sem az iskolában. Hanem egy alkalommal László összetörte ennek a fiúnak a kerékpárját. Ezután bejött az iskolába az ötödikes fiú édesanyja panaszkodni. Meglátta Lászlót az udvaron, felelősségre akarta vonni, amire László úgymond „felhúzta magát”, de annyira, hogy a szóváltás közben már habzott a szája és neki akart menni a panaszos szülőnek, de szerencsére a közelben levő férfi kolléga ezt megakadályozta. A panaszos szülőnek megígértem, hogy elrendezem a dolgot a két fiú között, hozzátevé azt is, hogy egyébként az ő fia sem különb Lászlónál, de ennek az ellenségeskedésnek véget vetünk.

Ezt követően, miután a panaszos anyuka eltávozott, és sikerült valamennyire megnyugtanni Lászlót, hosszan elbeszélgettem vele. Megtudtam a konfliktus okát. Fogadtak, a fogadás tétje egy karóra volt, az ötödikes fiú elvesztette a fogadást, de a mai napig sem adta meg Lászlónak a karórát. Ő ezt követeli rajta minden találkozás alkalmával. És továbbra is ragaszkodik ahhoz, hogy megkapja azt, amit a fogadásban megnyert. Csendesen, türelmesen és együttérzést mutatva én is elmondtam neki a véleményemet. Szerettem volna elérni, hogy mondjon már le arról a karóráról, ő a nagyobb, legyen belátóbb, a volt barátja felelőtlenül fogadott, olyat vállalt, amit nem tud teljesíteni és így tovább, de láttam rajta, hogy „nem akar engedni a '48-ból”. Megkíséréltem rávezetni, mennyire igazságtalan a történetek miatt állandóan bántalmazni azt a fiút, akinek a holmijait, kerékpárját megrongálva már több kárt okozott, mint amennyit az a karóra érne, de ő csak hajtogatta a tartozást. Hosszúra nyúlt beszélgetésünk végén láttam rajta, hogy ő már túl is tenné magát ezen a tartozás-ügyön, de van még valami, ami miatt nem képes rá. Indulatosan ki is fakadt: „De, tanár néni, szidta az anyámat!”. Hát ez volt itt a fő baj!

Mit tehetek ebben a helyzetben? Ismerve, hogy szigorú édesanyja békés együttélésre neveli gyermekeit, nagyot sóhajtvá azt mondtam neki, hogy akkor elmegyek hozzájuk, és elmesélem édesanyjának a történeteket. Amire László megrettent: „Csak azt ne!”. – Azóta nagy ívben elkerüli egymást a két fiú, és nem kell már a karóra Lászlónak, aki hálás nekem, hogy édesanyja máig sem tudta meg a történeteket. Az utcán is messziről, hangosan köszön, és kérdezi: „Hogy van, tanár néni?”.

Aki hagyta magát elcsábítani

Ötödikes kora óta vagyok osztályfőnöke Ibolyának, aki két évvel túlkoros. Végtelenül lobbanékony, fékezhetetlen viselkedést produkált, ha valamilyen valós vagy vélt sérelem érte. Osztálytársai minden konfliktus esetén őt hibáztatták, akkor is, ha nem volt köze hozzá, s ez még inkább ingerelte. Nem volt könnyű kezelnem ezt a helyzetet. A gyakran kitört viharok után szigorúan megköveteltem, hogy egyszerre csak egy ember beszélhet, akkor mindenkit meghallgatok, és megkapja a büntetését az, aki megérdemli. Minden esetben kiderült, hogy többen is vétkesek Ibolyával együtt, sőt előfordult, hogy Ibolya nem is volt vétkes, csupán rosszkor volt rossz helyen. Ibolyát mindez elégtétellel töltötte el. Ilyenkor dohogott még egy sort, de elfogadta a megérdemelt elmarasztalást is. A viharok fokozatosan elcsitultak. Ibolya lassan megbékélt osztálytársaival, kollégáim óráin még voltak vele problémák, de az én óráimon már nem, engem elfogadott, bár személyes beszélgetéseink alkalmával visszafogott volt, még nekem sem akart megnyílni.

Hatodikosok voltunk, amikor megtörtént a baj. Beleszeretett egy iskolánkba járó jó svádájú, sármos cigányfiúba, hagyta magát elcsábítani. Persze kiderült a dolog, és nagy botrány

volt kialakulóban. Néhány pedagógus és a tanulók többsége Ibolya ellen fordult. Hosszan elbeszélgettem az egyre gyakrabban sírdogáló lánnyal. Elpanaszolta, amit már tudtam, hogy neki nincsenek szülei, nevelőszülei szemétteléről szedték fel csecsemő korában, ők és intézeti gyámja gondoskodnak róla, ahogy tudnak. Önálló életre, saját családra vágyik. Beszélgettünk hát nemiségről, anyaságról és a felnőttek sok más dolgáról. Nagy sokára megkérdezte, hogy a történetek ellenére szeretem-e még. Biztosítottam róla, hogy igen.

Felvettem a személyes kapcsolatot nevelőszüleivel, intézeti gyámjával. Megbeszéltük a történeteket, és mindannyian úgy döntöttünk, hogy bizalmat szavazunk Ibolyának. Ennek megfelelően adtam tájékoztatást a tantestületnek, annál is inkább, mert egyes kollégák már fegyelmi intézkedést és a magántanulói státuszt szorgalmaztak. Biztam abban, hogy „minden csoda három napig tart”, előbb-utóbb elül az Ibolya körüli botrány. A gyermek egy hétig nem jött iskolába. Hiányzásáról a nevelőszülők tanácsaim szerint írtak igazolásokat, amiket én természetesen elfogadtam. Az esetről senki nem beszélt tovább.

Ibolya gyökeresen megváltozott. Mindegyik tanórán példamutatóan fegyelmezett volt, szorgalmasan tanult, osztálytársaival nem voltak többé konfliktusai. Aktívan bekapcsolódott a közösségi munkába. Osztálytársai nemcsak befogadták, hanem azt is tapasztalom, hogy egyre jobban szeretik. Hetedikes korában ő lett az Kisebbségi Ifjúsági Bizottság elnöke.

A történetek után minden találkozásunk puszival kezdődik. Utána esetleg következhet egy szidás is, ha netán ráfér, de az sem baj, mert a szeretet az, ami összekapcsol bennünket. Ebbe pedig a szidás is belefér.

A nagylány, akit „elraboltak”

Ildikó tizenöt éves cigánylány, aki az általános iskola első öt évfolyamát a helyi speciális iskolai csoportban végezte el, majd hatodiktól integráltuk a normál tantervű osztályba. Hetedikes korában édesanyja kérvényezte a helyi jegyzőnél gyermeke felmentését a rendszeres iskolába járás alól. A felmentést megkapta, így Ildikó magántanuló lett. Eleinte bejárt az iskolába, ahol segítséget kapott az osztályozó vizsgára való felkészüléshez, a második félévben azonban már nem, elhanyagolta a tanulást, osztályozó vizsgái nem sikerültek, meg kellett ismételnie az évfolyamot, így került az én hetedik osztályomba.

A család ismét kérte Ildikó felmentését, de nem kapta meg, a jegyző kötelezővé tette a rendszeres iskolába járást. Ildikó koránál is fejlettebb nagylány volt már, kitűnt osztálytársai közül. A tanév elejétől kezdve sokat hiányzott, sokszor hozott egy napos igazolást, emellett voltak igazolatlan hiányzásai is. Utóbb kiderült, hogy az édesanyja nem tudott gyermeke hiányzásairól. Az osztályba nem tudott, nem is akart beilleszkedni. A lányokkal nem talált közös témát, nála fiatalabb és fejletlenebb fiú osztálytársait lekezelte, sőt durván lekiabálta azt, aki „úgy nézett rá”. Mindent elkövettünk, hogy bevonjuk a különböző közösségi tevékenységekbe, mint például a papírgyűjtésbe, klubdelutánba, kulturális műsorba, ünnepi rendezvénybe, de sikertelenül. Amikor nem hiányzott, végigülte az órákat, de a munkába csak ritkán sikerült bevonni.

Az egyik januári reggelen Ildikó édesanyja megjelent az iskolában és elmondta, hogy a lánya az előző napon nem ment haza iskola után, eltűnt. Úgy gondolja, hogy megszöktették, „elrabolták”. Feldúltnak látszott, miközben magyarázta, hogy Ildikó már tizenöt éves, tehát eladólánykorban van. Az eltűnést bejelentette a rendőrségen és a polgármesteri hivatalban is. Szerinte egy szomszéd falubeli roma férfi szöktette meg, akivel egy rokonlátogatás alkalmával ismerkedett meg Ildikó. Ez a gyanú a nyomozás során bizonyosságot nyert. Továbbá az is, hogy a nagylány már régóta készült a szökésre. Annál is inkább, mert a nővérét is megszöktették néhány éve, tizenhárom-tizennégy éves korában, s ő követte nővére példáját.

Néhány nap múltán az édesanyja azt is elűjságotta nekünk, hogy Ildikó élettársának már van két kicsi gyermeke, akiknek az anyját a férfi elzavarta, s a két kicsit Ildikónak kell gondoznia,

ráadásul ez a férfi prostikat futtat, s attól fél, hogy az ő lányából, Ildikóból is prostitúciót csinál. Ha csupán lányszöktetésről lenne szó, abba belenyugodtak volna, de azt nem tudná elviselni, hogy a lánya prostituált legyen. Azt a ki nem mondott dilemmáját is érzékeltük, hogy nem tudja eldönteni, visszahozza-e azt a lányt, akinek már elvették a szüzességét, emiatt „nem teljes értékű” más roma férfi számára, vagy hagyja annál, aki „elrabolta”. Tanácsot, segítséget várt tőlünk.

Sikerült meggyőződnöm arról, hogy jobb, ha visszahozza Ildikót. Beszélgetésünk, véleményem és tanácsaim után a családi tanács is ennek megfelelően döntött. Egy hét múlva a nagylány újra megjelent az iskolában. A szülők felmentést kértek, amit sikerült is kieszközölniük, így a második félévben magántanuló lett a gyermekből. Ösztönzésünkre rendszeresen bejárt az iskolába a felkészítő foglalkozásokra, és sikerült is az osztályozó vizsgája tanév végén. Bízunk benne, hogy a nyolcadik évfolyamot is eredményesen fejezi majd be.

Ittas volt az osztály

Italszag csapta meg az orromat, amikor beléptem a hetedikesek osztálytermébe. Megkérdeztem gyanúsán csillogó szemű tanítványaimat, hogy milyen alkoholt fogyasztottak. Ők azonban tagadták feltevésemet. Állították, hogy csupán kólát fogyasztottak, elő is vettek egy két literes tele kólás flakont, és szorgalmazták, hogy kóstoljam meg, győződjek meg róla, hogy az csak kóla. Én elhárítottam. Ők tovább unszoltak, hogy kóstoljam meg, jó szívvel kínálják. Megnyugtattam őket, elhiszem kóstolás nélkül is, hogy csak kóla van abban a flakonban. Közben „nem vettem észre”, hogy több üres kólás flakont is dugdosnak előlem, amelyekben korábban a tinédzserek által kedvelt boros kóla vagy kólás bor lehetett.

A tanórát nem lehetett normálisan megtartani, mert az alkoholos befolyásoltság egyre jobban elhatalmasodott a tanulókon. Nem részletezem, hogyan, mindenki elképzelheti. Mit is tehettem volna ebben a helyzetben? Beszélgetni kezdtem a tanulókkal szénsavas, cukros, adalékanyagokkal teli üdítőitalok káros hatásairól. Belementek a játékba. Egyetértésre jutottunk abban, hogy csak a saját magunk által készített, turmixolt természetes és szén-savmentes gyümölcslevek, valamint a természetes ásványvizek az egészségesek. Rendezünk is majd egy klubdelutánt, amelyen friss gyümölcsökből készítünk gyümölcsleveket. Ki milyet szeretne? Megegyeztünk abban is, hogy nem hoznak be többé kólát az iskolába...

„Én versben írok dolgozatot!”

Magyar irodalom órán dolgozatíráshoz készülődött az osztály. Cigányfiú tanítványom izgalomban volt, és úgy kérdezgetett, mintha itt sem lett volna az előző, a dolgozat-előkészítő órán. Párbeszéd alakult ki közöttünk.

- Mi lesz a dolgozat? – kérdezte tőlem.
- Leírás, ahogy megbeszéltük – válaszoltam neki.
- Mit kell leírni?
- Szűkebb hazánkat, az Alföldet.
- Akkor nem a falunkat?
- Nem, hanem mondjuk a Hortobágyot és környékét.
- Én nem készültem. Mit írjak?
- Megbeszéltük, mintafogalmazást is készítettünk.
- Én nem tudom.
- Próbáld meg!
- Vázlatot kell írni?
- Igen.
- Én nem tudok.
- Írd akkor a közös vázlatunkat!

– Nincs itt az a füzetem.

– Kérd el valakiét! A fogalmazást egyébként írhatod Petőfi Sándor: Az Alföld című költeménye alapján is.

– Tanár néni, jó lesz így: „Szeretem a hegyeket, de még jobban Egyeket”? Olyan, mint egy vers. Én versben írok!

– Nem lesz könnyű, de írhatod...

Az én túlkoros tanítványom valóban versben írta meg a dolgozatot. Közben ötpercenként hívott oda magához és kérdezte: „Jó lesz így, tanár néni?” Jó lett.

„Mondjad, Mari, te jobban tudod!”

Nyolcadikos osztályomban négy cigányfiú és három cigánylány tanul. Hol fognak továbbtanulni? Hogyan tudok megegyezni velük és a szülőkkel? Ezek a gondolatok foglalkoztatnak, amikor láttam bejönni Noémi szüleit az iskolába. Itt az első alkalom, gondoltam, és beszélgetni kezdtem velük.

Tapasztaltam már családlátogatásaim során, hogy a cigányoknál az édesanya szava a döntő a gyermekekkel kapcsolatos ügyekben. Magától értetődően tehát az édesanyához intéztem kérdéseimet, beszélgettem-e már arról, hol szeretne tanulni a gyerek, nekik mi a véleményük, miben egyezünk meg... Az édesanya, amikor otthon, házon belül kérdeztem, mindig készségesen, sőt bőbeszédűen válaszolt, most azonban láthatóan nagyon kényelmetlenül érezte magát, hímezett-hámozott, egyetlen értelmes mondatot sem tudtam belőle kihúzni. Miután semmire sem jutottam vele, kénytelen voltam az édesapához fordulni, hátha vele sikerül érdemben megbeszélni Noémi továbbtanulását. Hozzá intézett kérdéseimre az édesapa nem nekem, hanem az édesanyának szólt biztatóan: „Mondjad, Mari, te jobban tudod!”. Amire megereadt Mari nyelve, és mindent sikeresen meg tudunk beszélni.

Ma már tudom, hogy miért így történt a dolog. Otthon, a lakásban, ha becsukják az ajtót, akkor az asszony dirigál. Házon kívül viszont meg kell adni a tiszteletet a cigány férfiakkal, legkivált a férjnek, a feleség csak akkor szólalhat meg, ha azt a férje megengedi neki. Azóta, ha a lakásukon kívül úgy találkozom a cigány édesanyával, hogy a férje is vele van, mindig az apához intézem a kérdést, aki rendszerint azonnal átadja a szót a feleségének.

A gyermeket váró nyolcadikos lány

Pályakezdként és még diploma nélkül tanítottam a nyolcadik osztályban. Három hónappal a tanév vége és a ballagás előtt kiderült, hogy Renáta összeköltözött egy nála négy-öt évvel idősebb cigány fiatalemberrel, és már gyermeket vár. Sok-sok személyes beszélgetés során megtudtam, hogy nem volt ez igazi szerelem, a szülők egyeztek meg az anyakönyvvezető nélküli házasságkötésben, és úgymond összefektették a két fiatal. Elmondta azt is, hogy szeretné befejezni a nyolcadik osztályt, s ha lehetősége lesz rá, később szakmát is szerez. Ha az osztálytársai nem ellenzik, hogy így, terhesen járjon velük tovább, és az iskolavezetés is megengedi, akkor ő egy napot sem fog hiányozni tanév végéig.

Az osztállyal őszintén megbeszéltem Renáta helyzetét és kívánságát. Tanítványaim csodálatosan viselkedtek, senki sem ellenezte Renáta velük maradását, sőt valamennyien felajánlották, hogy segítenek neki mindenben, amiben tudnak. Az iskolavezetés sem szerette volna, ha kimarad a történetek miatt. Renáta elballagott velünk, megkapta nyolcadikos bizonyítványát. Ősszel felkeresett, és megmutatta nekem újszülött kislányát. Elmondta, hogy nem boldog. Egy év múlva el is költözött, de kislányát nem engedték magával vinni. Később férjhez ment ahhoz, akit igazán szeretett és hamarosan fiút szült. Ebben a házasságban él ma is. Amikor szüleit férjével és kisfiával együtt meglátogatja, felkeresnek engem is. Máig hálás azért, hogy annak idején osztálytársaival együtt fejezhette be a nyolcadik osztályt.